

Komentarz egzegetyczny do tekstu: Iz 29,17-24

12 niedziela po Trójcy – 3 września 2017

Tłumaczenie

- 29,17. *Czy nie za trochę i zmieni się Liban w ogród, a ogród za las będzie uważany?*
18. *I będą słyszeć w dniu tym głusi słowa księgi, a z mroku i ciemności oczy ślepców będą widzieć.*
19. *I powiększą biedni w JHWH radość, a ubodzy ludzie w Świętym Izraela będą się cieszyć.*
20. *Ponieważ ustanie ciemnych i skończony będzie prześmiewca i usunięci zostaną wszyscy strzegący zła.*
21. *Ogłaszający człowieka winnym w sądzie, aby rozstrzygać/rozstrzygając w bramie rozkładają sidła i wciągają w nicość sprawiedliwego.*
22. *Dlatego tak mówi JHWH o domu Jakuba, który odkupił Abrahama:*
Teraz nie będzie zawstydzony Jakub, teraz oblicze jego nie zblednie.
23. *Ponieważ – kiedy będą widzieć jego dzieci dzieło moich rąk pośród niego – uświęcą imię moje i uświęcą Świętego Jakuba i (przed) Bogiem Izraela będą się trwożyć.*
24. *I poznają – błądzący w duchu – mądrość i szemrający będą się uczyć pouczeń.*

Uwagi

Tekst jednostki zachował się w dobrym stanie i nie domaga się korekt.

Kontekst/forma/struktura

Struktura jednostki przedstawia się następująco:

17 pytanie retoryczne zapowiadające pozytywną zmianę za pomocą obrazu przemiany w żyzny ogród

18-21 zapowiedź dobrej przyszłości

18 uzdrowienie ślepych i głuchych

19 radość ubogich w Bogu

20-21 usunięcie niesprawiedliwych

20 usunięcie ciemnych, złoczyńców i strzegących zła

21 charakterystyka tych ostatnich – oskarżający sprawiedliwego w sądzie

22-23 obietnica zbawienia i właściwego postępowania ludu

22a wprowadzenie – formuła posłańca z rozbudowanym predykatem Boga

22b zapowiedź zbawienia sformułowana ogólnie – Jakub nie będzie się wstydział

23a-b α uświęcenie Boga przez lud i w odpowiedzi na jego czyn

23b β trwożenie się ludu przed Bogiem

24 nabycie mądrości przez błądzących i szemrających

Fragment przeznaczony na kazanie znajduje się w większej części, a mianowicie w Iz 29,9-24, w której przewijają się temat ślepoty, ciemności, nauki i wiedzy. Z poprzednimi mniejszymi sekcjami znajdującymi się w 29,9-14 i 15-16 w największym stopniu związane są wersety 18 i 24, które traktują również o widzeniu, słyszeniu, księdze, ciemności i poznaniu.

Nie wydaje się, aby tekst 17-24 był jednolity. Wtórny wydaje się fragment mówiący w w. 23b o uświęceniu „Świętego Jakuba”, zwłaszcza, że chwilę wcześniej była mowa o uświęceniu imienia Bożego. Wypowiedź ta mówi o Bogu w 3 os, kiedy cała wypowiedź jest ukształtowana jako mowa Boga w 1 os. Werset 18 wydaje się być związany z w. 24, oba traktują bowiem o poznaniu przez tych, którzy nie mieli wcześniej właściwych możliwości poznawczych, przy czym o ile w. 18 stanowi ogólną formułę zapowiadającą zbawienie (zob. komentarz), to w. 24 jest konkretniejszy i zdaje się nawiązywać do 13-16. Tak więc prawdopodobnie dodatkiem jest 23b i w. 24, który ma na celu połączyć jednostkę z wcześniejszą częścią Iz 29,13-16.

Fragment jest ukształtowany podobnie do starych wypowiedzi prorockich. Posiada najpierw zapowiedź przyszłości (w. 17-21) będąca słowami proroka, a nie Boga, następnie w w. 22 pojawia się formuła posłańca, po której znajdują się słowa samego Boga w pierwszej osobie. Jednostka nawiązuje do wielu tekstów Księgi Proto- i Deuteroizajasza, a także do Pięcioksięgu, co wskazuje na jej późne pochodzenie.

Komentarz

Sens wypowiedzi z **w.17** może wydawać się trochę niejasny. Liban wraz ze swoimi wspaniałymi cedrami będący symbolem krainy leśnej ma stać się ogrodem (hebr. *karmel*), a ogród z kolei lasem. Wypowiedź można zrozumieć w różny sposób. Po pierwsze jako zapowiedź odwrócenia porządku rzeczy, z czym może korespondować treść wersetu 18, a po drugie jako obraz przemiany obszarów mniej urodzajnych w bardziej urodzajne. Tą ostatnią interpretację podpieralaby wypowiedź Iz 32,15, która mówi o przemienieniu pustyni w ogród, a samego ogrodu w las. Najprawdopodobniej w. 17 jest naśladownictwem 32,15. W drugiej części wersetu 17 czytamy, że ów urodzajny ogród będzie uważany za las. Nie oznacza to, że zostanie on na powrót lasem, lecz że będzie traktowany tak jak las. Inaczej mówiąc werset przedstawia zmianę Libanu, krainy lesistej w urodzajny ogród, czyli coś rzadszego i cenniejszego, natomiast ogród ów będzie uważany za las, czyli za coś co rośnie samo bez ingerencji człowieka i bez konieczności starannej troski. Werset 17 nawiązuje do Iz 32,15, ale przedstawia pozytywną zmianę, polegającą na przemianie terenów w bardzo rzadkie i pożyteczne urodzajne obszary, które na dodatek będą się samoistnie rozrastać jak las. W tym przypadku

nie należy rozumieć wersetu dosłownie, nie chodzi o prawdziwe nastanie obfitości, lecz o zbawienie, które nadchodzi od Boga, bez wysiłków ludzi, jest bowiem niezależne od ich działania.

Werset 18 posługuje się również metaforą. Głusi i ślepi w Księdze Izajasza mogą być symbolem tych, którzy trwają w odstępstwie od Boga (Iz 6,10; 29,9nn) i z tego powodu tkwią w stanie niezrozumienia. Możliwe, że autor próbuje tu nawiązać właśnie do Iz 29,11 i 42,18. Jednakże obraz przejrzania przez ślepych nierzadko symbolizuje zbawcze działanie Boga np. w Ps 146,8 czy w Iz 35,5 (w tym ostatnim przypadku mamy również do czynienia z przemianą obszaru nieurodzajnego w teren żyzny, pojawia się też Liban i Karmel). Trudno rzec, czy prorokowi chodzi o jakąś konkretną księgę, czy to o słowa jego proroctw, czy też o księgę prawa

W **wersecie 19** występują biedni i ubodzy. W Starym Testamencie określenia te mogą określać zarówno najbardziej wrażliwą społecznie warstwę uciskaną, jak i osoby pobożne i szczególnie oddane Bogu (Iz 41,17; 66,2). Niemniej jednak, biorąc pod uwagę **w. 20**, prawdopodobnie chodzi o faktycznie biedne i uciskane warstwy społeczne. W wersecie tym mowa jest o końcu ciemności i niesprawiedliwych. Jest to częsty temat w Księdze Izajasza i w innych księgach Biblii (Iz 13,11; 25,3nn; Ps 1). Określenia „tyran” (hebr. *aric*), czy prześmiewca (hebr. *lec*) oznaczają krzywdzicieli społecznych. Z tego powodu nie należy widzieć w zapowiedzi zniszczenia wrogów zewnętrznych Izraela, ale raczej zapowiedź wyzwolenia uciskanych i uzdrowienia stosunków społecznych wewnątrz Izraela. **Werset 21** podaje przykład takiej nieprawości – jest nim nieuczciwy sąd. Osoby możne i wpływowe miały możliwość wpływania na werdykty sądu, co skutkowało nieszczęściem osób sprawiedliwych.

Werset 22 rozpoczyna nową wypowiedź od formuły postańca. Bóg nazwany jest „tym który odkupił” Abrahama. Język Biblii hebrajskiej zna dwa czasowniki o znaczeniu „odkupić”. Jeden z nich to użyty w tekście „pada”, drugi natomiast to „gaal”. Pierwszy z nich określał pierwotnie transakcję poza rodem, natomiast drugi akt odkupienia, pomocy i wybawienia w obrębie rodziny. Oba używane były w odniesieniu do Boga. Możliwe, że w przypadku pierwszego określenia w większym stopniu chodziło o wyrażenie idei nabycia Izraela przez Boga dzięki jego dziełu zbawczemu, wyzwoleniu z ucisku jakiejś strony trzeciej, natomiast w przypadku drugiego o bliskość Boga Izraelowi. Pojęcie „odkupienia” w Księdze Izajasza bliskie jest pojęciu zbawienia, ratunku, niemniej dobór tego właśnie czasownika, może sugerować istnienie jakiegoś ciemności. Mowa o odkupieniu Abrahama jest wyjątkowa w Starym Testamencie. Niemniej jednak często poza Pięcioksięgiem pojawia się wspomnienie dobrodziejstw, które Bóg wyświadczył Abrahamowi, co z kolei ma być gwarancją dalszego zbawczego działania Boga (zob. Ps 105,5.9.42n; Mi 7,20). Wypowiedź w. 22 można rozumieć dwojako. Po pierwsze może ona stanowić obietnicę bazującą na historii praojca – jak Bóg wybawił Abrahama, tak też dokona wybawienia jego potomstwa. Po drugie imię Abrahama może służyć tu za określenie całego narodu,

jak imię Jakuba w 22b. W tym przypadku predykat Boży odnoszący się do aktu w czasie przeszłym byłby obietnicą przyszłego ratunku. Z tego powodu, że Biblia w innym miejscu nie mówi o odkupieniu patriarchy i nie byłoby jasne, do jakiego wydarzenia z 1 Księgi Mojżeszowej miałyby się owo odkupienie odnosić, to prawdopodobniejsze wydaje się drugie znaczenie, wedle którego Abraham to po prostu Izrael. Imię Abrahama występuje jako eponim określający cały Izrael również w Mi 7,20.

Werset 22b rozpoczyna mowę Boga. Bóg obiecuje, że lud nie będzie zawstydzony. Mowa o wstydzie pojawia się szczególnie często w Księdze Psalmów, a zwłaszcza w skargach jednostki, w których psalmista prosi o zawstydzenie wrogów (np. Ps 6,11; 35,4.26). Wyrażenie to zostało zapewne z kultu przejęte przez proroków. Zawstydzenie jest symbolem klęski i nieszczęścia (Iz 1,29; 19,9). Mowa o nie zawstydzeniu w 22b to inaczej zapewnienie o braku nieszczęść i porażek. Możliwe, że pobrzmiewa gdzieś ukryta myśl o wyzwoleniu od wrogów, przez co werset jest związany z zapowiedzią w w. 20-21.

Werset 23 mówi o reakcji ludu na Boże dzieło. Jest nią uświęcenie Bożego imienia, uświęcenie samego Boga oraz bojaźń Boża. Werset 23b jest wtórny. Mowa o dziełu Boga, ew. o Bogu pośród ludu nawiązuje zarówno do innych części Księgi Izajasza (5,12), jak i do najważniejszych wydarzeń z historii zbawczej Izraela, takich jak wyprowadzenie z Egiptu czy zajęcie Kanaanu (Sdz 2,7; Jz 24,31; 2 Mż 3,20). W tradycji żydowskiej uświęcenie Bożego imienia jest równoznaczne z zachowywaniem przykazań. W Biblii – szczególnie w dokumencie kapłańskim i w Księdze Ezechiela czyli w tekstach wygnaniowych i późniejszych – wielokrotnie mówi się, że imię Boga może zostać sprofanowane przez sprzeniewierzenie się jego przykazaniom i niewłaściwe postępowanie (Lv 20,3; 22,2; Am 2,7). Z drugiej strony uświęcenie Boga, lub jego imienia, to zachowywanie jego przykazań (Lv 22,31-33;). Nierzadko oprócz konstelacji Bóg i Izrael, pojawia się trzecia strona, a mianowicie narody, które są obserwatorami desakralizacji lub uświęcenia Bożego imienia (Ez 36,21.23). Dlatego, że w wersecie Lv 22,32 mowa jest również o tym, że Bóg będzie uświęcony „pośród” Izraelitów, to nie jest wykluczone, że Iz 22,23 opiera się właśnie na tej wypowiedzi Pięcioksięgu. Zapewne autor przywołuje również stary tekst Iz 8,13. Bojaźń Boga to *terminus technicus* na zachowywanie przykazań.

Werset 24 jest najprawdopodobniej wtórnie dodany. Poprzez szereg nawiązań łączy on analizowaną jednostkę z wcześniejszymi częściami 9-12 i 13-16. Dlatego, że krytyka w w. 13-16 dotyczy prawdopodobnie warstw rządzących, to w. 24 poprzez owe nawiązania powoduje, że i część 17-24 staje się obietnicą wyzwolenia także spod panowania niesprawiedliwych, możliwych przywódców.

Jednostka Iz 29,17-24 stanowi obietnicę zbawienia naśladowaną pod względem formalnym dawnym, przedwygnaniowy profetyzm. Zapewne nie ma sensu – jak czyniono to w starszych komentarzach –

identyfikowanie poszczególnych grup wymienianych w perykopie, z konkretnymi ugrupowaniami żydowskimi okresu drugiej Świątyni. Rozpoznać można w tekście raczej tylko możnych i uciskających i biednych, uciskanych i oszukiwanych.

Zbawienie, które nadchodzi, będzie wyłącznym dziełem Boga, niezależnym od wysiłków ludzkich. Polegać ono będzie na likwidacji niesprawiedliwości społecznych i tyranii warstw możnych i wpływowych. W reakcji na zbawcze dzieło Boga, ludzie odpowiedzą posłuszeństwem i zachowywaniem jego przykazań. Z właściwą postawą wobec Boga związane będzie też osiągnięcie mądrości i zrozumienia. W okresie niewoli, w tekstach deuteronomistycznych, przyszłe szczęście i zbawienie widziane było jako konsekwencja przemiany człowieka (np. Jr 31,31-34). Tylko wówczas, kiedy wewnętrzna struktura ludzi będzie zmieniona, możliwe będzie przyszłe szczęście Izraela. Niniejsza perykopa kazalna zawiera inną koncepcję. Wierność ludu, jego właściwe postępowanie, zachowywanie przykazań jest w niej odpowiedzią na Boży czyn zbawczy.

Autor: Andrzej P. Kluczyński

Literatura

Komentarze godne polecenia do niniejszego fragmentu to:

Beuken W. A. M., Isaiah. Part II. Volume 2: Isaiah Chapters 28-39, Leuven 2000;

Wildberger H., Jesaja. 3 28-39, Neukirchen-Vluyn 1982.

Oprócz tego komentarz z serii Word Biblical Commentary:

Watts J. D., Isaiah 1-33, Nashville 2005;

czy z serii Das Alte Testament Deutsch:

Kaiser O., Der Prophet Jesaja. Kapitel 13-39, Göttingen 1976.